

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Панчук Наталія Петрівна¹

¹ Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський (Україна)

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-9090-6073>

UDC: 378.016:316.614

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено проблемі актуальності використання активних методів навчання при вивченні фахових психологічних дисциплін, зокрема практичної підготовки, спрямованої на становлення ціннісних орієнтацій у студентської молоді в процесі професійної підготовки у вищому закладі освіти.

Здійснено аналіз результатів сучасних досліджень у вітчизняній та зарубіжній психології з проблеми становлення професійних цінностей. Висвітлено методологічні основи завдань та змісту проведення лекційних та практичних занять з фахових психологічних дисциплін.

Виявлено ієрархічну структуру життєво-професійних ціннісних орієнтацій та проведено аналіз їхніх змістових характеристик після вивчення дисципліни фахової підготовки «Психологія».

Визначено важливість покращення організації навчального процесу з метою набуття практичних навичок, наближених до умов освітнього процесу, формування професійно-особистісних компетенцій у майбутнього фахівця педагогічного напрямку.

Доведено доцільність впровадження в навчально-виховний процес вищого освітнього закладу активних методів навчання, що є одним з основних стержнів для набуття практичних умінь і навичок, необхідних для формування особистості фахівця.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, професійні ціннісні орієнтації, особистісні ціннісні орієнтації, професійна підготовка.

Визначення проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Аналіз структури підготовки фахівців вказує на те, що формування ціннісної сфери є провідним компонентом, оскільки ціннісні орієнтації сприяють успіху в майбутній професійній діяльності та забезпечують конкурентоспроможність в сучасному соціумі. Роки навчання в університеті припадають на юнацький вік. Саме в цей період студент ознайомлюється з вимогами до обраної професії, адаптується до вузівських умов навчання. Соціальну адаптацію студентів визначає психологічний або соціальний вибір цінностей-цілей та шляхів їх реалізації. Оскільки ціннісно-сміслова свідомість особис-

тості є сукупністю ціннісних орієнтацій, цінностей, установок та інших мотивів діяльності і поведінки, то вона визначає важливість процесу її становлення в процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження (Бех, 2015; Боришевський, 2007; Долинська & Максимчук, 2008; Долинська & Стахова, 2016), що стосувалися вивчення особливостей мотивації вибору професії та усвідомлення студентами вимог до сучасного вчителя, показали: переважає у студентів предметних мотивів та низький рівень їх поєднання з професійними, відсутність установок на роботу в школі, падіння через соціальну ситуацію в країні мотивів престижності

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © *Natalia Panchuk*

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

педагогічної професії; зміщення професійних мотивів вибору професії до закінчення вузу на низькі ранги; поверхневе усвідомлення вимог до сучасного вчителя. У зв'язку з цим постає актуальність впливу навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти на формування професійно-педагогічної спрямованості майбутнього вчителя.

Мета статті – проаналізувати результати сучасних досліджень у вітчизняній та зарубіжній психології з даної проблеми; методологічних основ, завдань та змісту вивчення дисциплін фахової підготовки; виявлення ієрархічної структури ціннісних орієнтацій студентів після вивчення фахових дисциплін.

Методи та прийоми. Теоретичне дослідження здійснене з використанням методу аналізу психолого-педагогічної літератури, загальнонаукових методів порівняння, систематизації, інтерпретації та опису ідей та фактів; бесіди, анкетування «Ціннісні орієнтації вчителя». Перед анкетуванням ми проводили з респондентами бесіду про основні ціннісні орієнтації педагога з метою виявлення колективної думки. Студенти мали змогу вільно висловлювати та аргументувати власну думку. В результаті був складений загальний список життєво-професійних ціннісних орієнтацій, важливих для професії вчителя. На наступному етапі кожний заповнював бланк, на якому записував цінності, які, на його думку, є найважливішими для професії вчителя. У цей ідеальний список дозволялося включати і додаткові ціннісні орієнтації, важливі на думку студента, але не проговорені ним вголос. Потім кожен респондент обирав 10 ціннісних орієнтацій, які значимі особисто для нього. Змістовна сторона ієрархічної структури ціннісних орієнтацій студентів визначалася за частотою вибору, отриманого цінністю, яка показує значущість конкретної ціннісної орієнтації. Методика на достатньому рівні відповідає вимогам контент-валідності. Виконання завдання не викликає труднощів, інструкція зрозуміла. Це свідчить про те, що дана методика відповідає вимогам довірчої валідності.

Дослідження основного матеріалу з повним обґрунтуванням наукових результатів. Життєві цінності студента трактуються (Очеретяний, 2020: 3) як «основні його життєві орієнтири, котрі детермінують майбутню професійну спрямованість, визначають зміст

його освітньо-пізнавальної діяльності у закладі вищої освіти та окреслюють стиль і масштаби соціальної активності». Зарубіжні учені у дослідженнях розглядають життєві стратегії особистості, як спосіб організації її життя в спектрі своєї індивідуальності та забезпечення власних потреб і прагнень. Ґрунтуючись саме на життєвих цінностях, життєві стратегії представляються стабільними, стійкими утвореннями, які організовують цілісність життєдіяльності, визначають спосіб буття людини в майбутньому (Shealy, 2016). А.В. Очеретяним визначено зміст та встановлено ієрархію життєвих цінностей американських і українських студентів «в градації від найбільшої до найменшої значимості для його життя, які формуються в таких життєвих сферах: професійне становлення, освіта, сімейне життя, суспільне життя, особисте захоплення, соціальна активність» (Очеретяний, 2020: 3).

Ми провели аналіз результатів дослідження ціннісної сфери студентів інших науковців. За результатами дослідження (Подшивайлов & Подшивайлова, 2018: 147) у студентів «і на четвертому курсі пізнання не виходить на головні позиції у системі ціннісних орієнтацій». Ранг цінності «розвиток» стабільно знижується до четвертого курсу. Результати опитування (Блашкова, 2019а: 118) засвідчили, що «пріоритетне, важливе значення для студентської молоді мають такі абсолютні «позитивні» цінності: вірність – 5.3%, розум – 5.1% і чесність – 5.0%», «у сучасної студентської молоді в основі життєвих поглядів переважають загальнолюдські ціннісні орієнтири» (Блашкова, 2019а: 124). Фахові компетентності, стверджує О.М. Блашкова (Блашкова, 2019б: 10), «уможливають реалізацію формування гуманістично-ціннісної орієнтації».

Переважаюча більшість опитаних (Бліхар, 2018: 119) «сєнс свого життя вбачає у створенні міцної сім'ї та вихованні дітей належним чином (78.8%). Далі за значущістю розташувалися: вдосконалювати себе (65.9%), мати хороших і надійних друзів (58.3%), стати порядною і чесною людиною (57.4%), розвиватися і збагачуватися духовно (50.3%)». Як бачимо з наведених результатів (Бліхар, 2018: 128-129), «студентство переконане, що задля досягнення життєвого успіху потрібно розраховувати на власний інтелект та здібності (77.1%), має бути неабияка віра у свої сили і неодмін-

ний успіх (58.8%), а також, безумовно, цінується професіоналізм, знання своєї справи і ділові якості (53.3%) та освіченість (53.1%)».

На основі результатів констатувального експерименту, проведеного нами, найнижчі рангові показники отримали наступні ціннісні орієнтації: бажання залишити своєю роботою слід на землі (9.5%) – 18 ранг; боротьба з труднощами (подолання труднощів) (7.9%) – 19 ранг; братерство, рівні можливості для всіх, справедливість (6.3%); спілкування з однодумцями (6.3%); пошук нових методів та засобів професійного зростання (6.3%) – 20 ранг, навчання в педвузі (3.2%); вдячність батьків за учнів (3.2%) – 21 ранг, спілкування з колегами, учнями, батьками учнів (1.6%) – 22 ранг.

Професійні ціннісні орієнтації «пошук нових методів та засобів професійного зростання» (6.3%), «навчання в педвузі» (3.2%); «вдячність батьків за учнів» (3.2%), «спілкування з колегами, учнями, батьками учнів» (1.6%) отримали найменшу кількість виборів.

Порівняльний аналіз результатів дослідження показав наскільки значущою є піднята нами проблеми, оскільки це підтверджується не тільки нашими результатами, а й результатами досліджень інших науковців. Дуже прикро і не можна не брати до уваги той факт, що на даний момент професійні цінності майбутнього фахівця займають досить низькі ранги в ієрархічній будові, або взагалі, на жаль, навіть не називаються студентами. Отже, на другому курсі навчання у навчально-виховному процесі вищого закладу освіти потрібно працювати над розвитком професійно-педагогічної спрямованості, оскільки рівень цієї спрямованості невисокий.

З метою розширення змісту педагогічних цінностей, усвідомлення проблемних ситуацій, боротьби мотивів, переоцінки цінностей та використання їх в конкретних реальних ситуаціях ми під час вивчення курсу «Психологія», зміст якого включав лекційні та практичні заняття, застосовували активні методи навчання. У зарубіжній психології широко використовуються в роботі зі студентами інтерактивні методи навчання. Формат коучингу передбачає застосування інтерактивних методів у площині фідбек-векторного спрямування. Фідбек (feedback) – у широкому значенні – це зворотний зв'язок у вигляді відгуку, відзиву, тобто зво-

ротної реакції на яку-небудь дію чи подію (Ruth, 2018). Зокрема, коли викладач читає лекцію, то він щоразу чекає виявлення зворотної реакції: коли студенти будуть обговорювати представлену освітню інформацію та ставити питання. Т. Кочубей, А. Очеретяний наголошують на ефективності використання інтерактивних технологій при формуванні життєвих цінностей у студентів у ході викладання навчальних дисциплін (Kochubei & Ocheretyanyi, 2017; Кочубей & Очеретяний, 2018).

При проведенні лекційних занять ми враховували найбільш актуальні питання психології цінностей та ціннісних орієнтацій, включали розгляд основних підходів та критеріїв дослідження даних питань в психології. При проведенні практичних занять ми опиралися на системоутворюючий фактор самопізнання як провідної складової компоненти інтеграції психологічних знань у свідомість майбутнього вчителя, на основі якої відбувається перенесення смислів і значень на власні дії та вчинки, підвищення самоактивності і, як наслідок, особистісне зростання, що передбачає і розширення ціннісних орієнтацій. Формами практичних занять ми обрали бесіди, диспути, обговорення педагогічних ситуацій, тренувальних вправ, самоаналізу, рольових ігор тощо. Ми опиралися на теоретико-методологічні положення проблеми особистісно зорієнтованого виховання І.Д. Беха (Бех, 2015), В.О. Моляко стосовно психології творчості (Моляко, 2018) та М.Й. Боришевського (Боришевський, 2007), котрі стосувалися становлення самоактивності. Система вправ, диспутів, проблемних ситуацій були підібрані з врахуванням їх поступового формування в образі «Я»-професіонал. Адже на кожному занятті студенти конкретизували власні уявлення про себе та свої ціннісні орієнтації, мали можливість розширити територію «Я», переоцінити цінності, звернути увагу та усвідомити важливість становлення професійних цінностей. В процесі вивчення «Психології» студенти обговорювали педагогічні ситуації з наступним конкретним рольовим програванням. Задавали певні умови, а здобувачі вищої освіти по черзі виконували роль педагога, демонструючи своїм вибором власні професійні цінності.

Дослідження проводилось на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана

Оцінка у мирний період до 24 лютого 2022 року. В експериментальному дослідженні прийняли участь студенти другого курсу факультету фізичної культури та інституту української філології та журналістики у кількості 46 осіб.

В процесі контент-аналізу нами отримано наступні результати (див. Табл.1).

суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, колег) (38.1) – 6 ранг,
життєва мудрість (34.9%) – 7 ранг,
цікава робота (33.3%); майбутнє сімейне життя (окремо від батьків) (33.3%) – 8 ранг,
активне діяльне життя (28.6%) – 9 ранг,
хороша атмосфера на роботі (23.8%); свобода як

Таблиця 1.

Ієрархія ціннісних орієнтацій студента до та після вивчення дисципліни «Психологія»

Ранг	Зміст ціннісних орієнтацій студента до вивчення дисципліни	Якісний показник (%)	Зміст ціннісних орієнтацій студента після вивчення дисципліни	Якісний показник (%)
1	Здоров'я	84.1	здоров'я	76.1
2	Матеріально забезпечене життя	50.8	Матеріально забезпечене життя	67.4
3	Наявність хороших та вірних друзів	46.0	сім'я	65.2
4	Пізнання (можливість розширення свого кола, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток)	44.4	Свобода, як незалежність у вчинках та діях	23.9
	Впевненість в собі (свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів)	44.4		
5	Щасливе сімейне життя (у батьківській родині)	39.7	Суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, колег)	21.7
6	Суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, колег)	38.1	бути корисним для суспільства	19.6
			професія педагога	19.6
			любов до Батьківщини	19.6
7	Життєва мудрість	34.9	наявність хороших та вірних друзів	13.0
			любов до дітей, батьків	13.0
			Пізнання (можливість розширення свого кола, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток)	13.0
8	Цікава робота Майбутнє сімейне життя (окремо від батьків).	33.3	самовдосконалення	10.9
			доброта, чуйність	10.9
			вихованість	10.9
9	Активне діяльне життя	28.6	вміння спілкуватися, професіоналізм	8.7
			чесність, справедливість	8.7
10	Хороша атмосфера на роботі Свобода як незалежність у вчинках та діях Любов до другої людини, секс	23.8	вірність	6.5
			кохання	6.5

Як бачимо з таблиці 1, найвищі рангові показники до проходження вивчення дисципліни фахової підготовки «Психологія» (за кількісними виборами) отримали такі ціннісні орієнтації:

здоров'я (84.1%) – 1 ранг,
матеріально забезпечене життя (50.8%) – 2 ранг,
наявність хороших та вірних друзів (46.0%) – 3 ранг,

пізнання (можливість розширення свого кола, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток) (44.4%); впевненість в собі (свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів) (44.4%) – 4 ранг,

щасливе сімейне життя (у батьківській родині) (39.7%) – 5 ранг,

незалежність у вчинках та діях (23.8%); любов до другої людини, секс (23.8%) – 10 ранг.

Дані результати дослідження доводять, що на другому курсі навчання у навчально-виховному процесі вищого закладу освіти потрібно працювати над розвитком професійно-педагогічної спрямованості майбутнього вчителя, оскільки рівень цієї спрямованості, як бачимо, невисокий.

Як бачимо з таблиці 1, найвищі рангові показники після вивчення дисципліни фахової підготовки «Психологія» (за кількісними виборами) отримали такі ціннісні орієнтації:

здоров'я (76.1%) – 1 ранг,
матеріально забезпечене життя (67.4%) – 2 ранг,

сім'я (65.2%) – 3 ранг,
свобода, як незалежність у вчинках та діях (23.9%) – 4 ранг,
суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, колег) (21.7%) – 5 ранг,
бути корисним для суспільства (19.6); професія педагога (19.6); любов до Батьківщини (19.6); – 6 ранг,
наявність хороших та вірних друзів (13,0%); любов до дітей, батьків (13,0%); пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток) (13,0%) – 7 ранг,
самовдосконалення (10.9%); доброта, чуйність (10.9%); вихованість (10.9%); – 8 ранг,
вміння спілкуватися, професіоналізм (8.7%); чесність, справедливість (8.7%) – 9 ранг,
вірність (6.5%); кохання (6.5%) – 10 ранг.

Порівняльний аналіз результатів анкетування показав, що найвищі рангові показники незалежно від вивчення курсу (за кількісними виборами) отримали такі ціннісні орієнтації: загальнолюдські – здоров'я (84.1%) (до вивчення); (76.1%) (після вивчення), матеріальні – матеріально забезпечене життя (50.8%) (до вивчення); (67.4%) (після вивчення), особистісні – наявність хороших та вірних друзів (46.0%) (до вивчення); сім'я (65.2%) (після вивчення).

Після вивчення курсу якісний показник «здоров'я» дещо понизився, однак ранг не змінився. Пріоритетність цінності «здоров'я» ми пояснюємо тим, що в сучасних умовах поширення коронавірусної хвороби (COVID - 19), коли люди важко хворіють, коли мають місце смертельні випадки та ускладнення, студенти усвідомили важливість «здоров'я», як найвищої цінності для себе, своїх рідних, людства загалом.

Другий ранг займає цінність «матеріально забезпечене життя». Після проходження курсу її якісний показник зріс. Вибір «матеріально забезпечене життя» пояснюємо тим, що навчання у вищому освітньому закладі у переважній частині студентства платне. І оволодіння освітою безпосередньо пов'язане з наявністю коштів, оскільки в умовах суспільно-економічного становища в країні – це є одним з важливих чинників, які забезпечують можливість оволодіння майбутньою професією. Тобто наявність грошей виступає для молоді не стільки як цілі, скільки як засоби реалізації головних

життєвих планів – отримання цікавої роботи. Вважаємо, що зростання якісного показника даної цінності тісно пов'язаний з цінністю здоров'я, оскільки лікування від коронавірусної хвороби є дороговартісним і наявність грошей впливає на можливість лікуватися та зберегти людське життя.

Третій ранг до вивчення курсу займає цінність «наявність хороших та вірних друзів». Дана цінність свідчить про те, що для респондентів важливими на даному етапі життя виступають друзі, їхня підтримка. Слід враховувати особливості представників раннього юнацького віку, а саме: збільшується тривалість спілкування саме з друзями; виникають неформальні юнацькі об'єднання; наявність юнацької субкультури; відносини з друзями стійкі і глибокі. Це важливо, оскільки в умовах переходу на дистанційне навчання студенти не мають можливості вільно спілкуватися з друзями, однокурсниками безпосередньо. Спілкування обмежене і відбувається завдяки Google meet та наявності доступу WI-FI, Інтернету тощо. Студенти переконалися в тому, що жодне спілкування в мережі не може замінити емоційну змістовність та насиченість безпосереднього спілкування з друзями наживо. Третій ранг після вивчення курсу займає цінність «сім'я». Ми пояснюємо це тим, що в сучасних умовах саме сім'я стала більш референтною, оскільки за умов дистанційного навчання це єдина група, в якій зберігаються реальні взаємозв'язки, підтримка близьких є необхідною і, можна сказати, життєво необхідною. Отже, як бачимо, вивчення курсу не вплинуло істотно на значущість вказаних нами та проаналізованих вище ціннісних орієнтацій.

На наступному етапі нашого дослідження ми провели аналіз наявності в ієрархічній структурі професійних ціннісних орієнтацій до вивчення фахової дисципліни, їх рангового місця та змістового значення.

Як бачимо з таблиці 1, в ієрархічній структурі знаходяться такі професійні ціннісні орієнтації:

пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток) – 4 ранг;

цікава робота – 8 ранг;

хороша атмосфера на роботі – 10 ранг;

В нижній частині ієрархії знаходяться такі ціннісні орієнтації: професійні – цікава робота (33.3%),

хороша атмосфера на роботі (23.8%) та особистісні – майбутнє сімейне життя (окремо від батьків) (33.3%), активне діяльне життя (28.6%); свобода як незалежність у вчинках та діях (23.8%); любов до другої людини, секс (23.8%).

На наступному етапі ми проаналізували наявність в ієрархічній структурі професійних ціннісних орієнтацій після вивчення фахової дисципліни, їх рангового місця та змісту. Як бачимо з таблиці 1, в ієрархічній структурі знаходяться такі професійні ціннісні орієнтації:

суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, колег) (21.7%) – 5 ранг,

професія педагога (19.6) – 6 ранг,

любов до дітей, батьків (13,0%); пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток) (13,0%) – 7 ранг,

самовдосконалення (10.9%) – 8 ранг,

вміння спілкуватися, професіоналізм (8.7%) – 9 ранг,

Порівняльний аналіз показав, що кількість професійних ціннісних орієнтацій в ієрархії зросла від 3-ох (пізнання – 4 ранг; цікава робота – 8 ранг; хороша атмосфера на роботі – 10 ранг) до 6-и (суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, колег) – 5 ранг, професія педагога – 6 ранг, любов до дітей, батьків; пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток) – 7 ранг, самовдосконалення – 8 ранг, вміння спілкуватися, професіоналізм – 9 ранг).

Ми можемо зробити висновок, що використання активних методів навчання в процесі вивчення курсу «Психологія» надало можливість здобувачам вищої освіти зрозуміти важливість професійних цінностей у майбутній професії.

Серед професійних ціннісних орієнтацій залишилася після вивчення дисципліни «Психологія» така, як: пізнання (знизилася з 4 рангу на 7).

Ціннісна орієнтація «хороша атмосфера на роботі» не отримала після вивчення курсу жодного вибору, але ми це пояснюємо тим, що здобувачі вищої освіти надали більшого значення ціннісній орієнтації «суспільне визнання (повага оточуючих, колективу,

колег)», що також може бути характеристикою сприятливої атмосфери в робочому колективі, але в значенні, більш розширеному змістовно.

Здобувачі вищої освіти включили до ієрархії такі нові професійні ціннісні орієнтації, як: суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, колег) – 5 ранг, професія педагога – 6 ранг, любов до дітей, батьків – 7 ранг, самовдосконалення – 8 ранг, вміння спілкуватися, професіоналізм – 9 ранг.

Як бачимо, вивчення дисциплін фахової підготовки, зокрема психологічних, та використання активних методів навчання сприяють зростанню професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього фахівця, усвідомленню значимості професійних цінностей. І дуже добре, що така ціннісна орієнтація, як «любов до дітей» увійшла до ієрархії ціннісних орієнтацій. Ми вважаємо, що це одна з основних професійних цінностей педагогічної професії. Бо саме з любові до дитячої особистості, до її розуміння та підтримки починається професія вчителя.

Позитивним виступає те, що така ціннісна орієнтація, як «самовдосконалення» також увійшла до ієрархії, оскільки вчитель продовжує самовдосконалюватися протягом усього життя, займається саморозвитком, самоосвітою, ознайомлюється з новим досвідом, освітніми технологіями. Адже час «не стоїть на місці», суспільство привносить нові реалії і зміни. І вчитель, це саме той, хто «йде в ногу» з сучасністю.

Таким чином, на підставі детального аналізу результатів було виявлено ціннісні орієнтації, які переважають в структурі особистості здобувача вищої освіти. До ієрархії за кількісними показниками, увійшли як життєві, так і професійні ціннісні орієнтації. Однак, в процесі контент-аналізу відповідей респондентів, ми констатували наявність орієнтації на життєві та професійні ціннісні орієнтації порівну (5 рангів з 10 зайняли професійні ціннісні орієнтації). Встановлено, що ціннісні орієнтації є одним із важливих компонентів, який сприяє оволодінню обраною педагогічною професією. Лекційні та практичні заняття сприяли розвитку у здобувачів вищої освіти позитивної мотивації майбутньої професійної діяльності. Посилилася альтруїстична спрямованість діяльності вчителя. У поведінковому аспекті виникла потреба в реалізації ціннісних орієнта-

цій, пов'язаних з любов'ю до учня, здатністю розуміти його та інших. Акценти змістилися на ті, що стосуються ставлення вчителя до учнів та стилю поведінки з учнями (взаємоповага, взаєморозуміння, любов до дітей).

Висновки дослідження та перспективи подальших досліджень. Загалом можна зробити висновок, що основними цінностями майбутніх вчителів виступають цінності особистого характеру (здоров'я, сім'я), матеріальні (матеріально забезпечене життя), професійні (пізнання, суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, колег), професія педагога, любов до дітей, батьків, самовдосконалення, вміння спілкуватися, професіоналізм). Аналіз даних показав, що очолюють ієрархію загальнолюдські ціннісні орієнтації. Наявність в ієрархії професійних цінностей свідчить про професійно-педагогічну спрямованість особистості майбутнього вчителя.

Важливим моментом виступає вироблення внутрішньої позиції майбутнього фахівця, ієрархії цінностей, надання професійної спрямованості життєвим прагненням і мотивам поведінки здобувача вищої освіти.

Вимоги до професійно-значущих цінностей, їх формування є важливим моментом у становленні ціннісної сфери юнака, формуванні стійких життєвих поглядів та професійних переконань. Постає необхідність використання активних методів навчання та розробки системи способів оволодіння цінностями вчительської професії, метою якої буде розширення змісту педагогічних цінностей, осмислення проблемних ситуацій, боротьби мотивів, переоцінки цінностей та використання їх в конкретних реальних ситуаціях.

Перспективу подальших досліджень ми пов'язуємо з вивченням психологічних закономірностей побудови ціннісно-змістовної сфери, виявлення і аналізу життєвих та професійних цінностей особистості сучасного здобувача освіти в період навчання під час війни в Україні. Зокрема, вимагають розробки питання вивчення динаміки мотиваційно-ціннісних структур, адекватних новій ситуації, що склалася, а також вивчення мотиваційно-ціннісних станів і процесу формування громадянської самосвідомості в кризових суспільних умовах та в критичних ситуаціях життя.

References :

- Bekh, I.D. (2015). Vybrani naukovi pratsi. *Vykhovannia osobystosti*. Vybrani naukovi pratsi: u 2 t.: T.1. Chernivtsi: Bukrek [in Ukrainian]
- Blikhar, M.P. (2018). Dukhovni tsinnosti studentskoi molodi u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi: dys. ... kand. sotsioloh. nauk: 22.00.04. Lviv. 271 [in Ukrainian]
- Blashkova, O.M. (2019a). Formuvannia humanistychnykh tsinnosti studentiv pryrodnychyykh spetsialnosti u navchalno-vykhovnomu protsesi pedahohichnykh universytetiv. Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.07. Kyiv. 238 [in Ukrainian]
- Blashkova, O.M. (2019b). Kliuchovi kompetentnosti pedahoha pryrodnychyykh dystsyplin suchasnoi vyshchoi shkoly v konteksti humanistychnotsinnisnoho orientuvannia do navkolyshnoho seredivyshcha. *Science and education a new dimension. Pedagogy and Psychology*. VII (77). Issue: 188. Feb. 7-14. Budapest.
- Boryshevskiy, M.J. (2007). Rozvytok ghromadjanskoyi sprjomanosti osobystosti v junacjkomu vici [Development of civic orientation of the personality in adolescence]. *Monohrafija. In-t psykholohiji im. Gh.S. Kostjuka APN Ukrainy, laboratorija psykholohiji osobystosti im. P. R. Chamaty*. Kyiv : Pedagoghichna dumka, 186 [in Ukrainian]
- Dolynska, L.V., & Maksymchuk, N.P. (2008). Psykholohiia tsinnisnykh oriantatsii maibutnoho vchytelia. Kamianets-Podilskyi: FOP Sysyn O.V. [in Ukrainian]. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2161>
- Dolynska, L.V., & Stakhova, O.O. (2016). Tsinnisni oriantatsii yak psykholohichni mekhanizm rozvytku profesiinoi samosvidomosti maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv. *Naukovy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova: zbirnyk naukovykh prats (Vyp. 3 (48), Seriia 12: Psykholohichni nauky, 224-231)*. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian]. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/23947>
- Kochubei, T., & Ocheretiani, A. (2018). Formuvannia zhyttievykh tsinnosti studentiv u USA. *Studia Zarzadzania i Finansowy Wyzszej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Poznan, Issue t. 80. nr 3., 43–51 doi: 10.26349/zn.wsb.w.poznaniu.0080.04
- Moliako, V.O. (2018). Psykholohichni problemy konstruiuvannia obrazu svitu (zahalni polozhennia robochoi kontseptsii). *Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuks NAPN Ukrainy*. Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks». T. KhII. Psykholohiia tvorchosti. Vypusk 24, 5-18 [in Ukrainian]. <http://www.appsychology.org.ua/data/jm/v12/i24/3.pdf>
- Ocheretiani, A.V. (2020). Formuvannia zhyttievykh tsinnosti u studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv SShA ta Ukrainy: dys. ... d-ra filosofii : 011. Uman [in Ukrainian]

Podshyvailov, F.M., & Podshyvailova, L.I. (2018). Dynamika zmin osnovnykh pokaznykiv motyvatsiinoi sfery studentiv-psykholohiv (za rezultatamy lonhitudnoho doslidzhennia). *Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy*. Kyiv: Vydavnytstvo «Feniks», T. KhII. Psykholohiia tvorchosti. Vyp. 24. 135-152 [in Ukrainian]. <http://www.apppsycho.org.ua/data/jm/v12/i24/17.pdf>

Kochubei, T., & Ocheretyanyi, A. (2017). Sensitivity of students for formula of living values. *Slovak international scientific journal*, Bratislava, Vol. 1. № 12, 21–24. http://sis-journal.com/wp-content/uploads/2018/01/SIS-journal_12.pdf

Ruth, Dann, (2018). *Developing feedback for pupil learning : teaching, learning and assessment in schools*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge

Shealy, C. N. (2016). *Making sense of beliefs and values*. New York, NY: Springer Publishing

Nataliia Panchuk

PhD in Psychology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Educational Psychology, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilskyi (Ukraine)

FORMATION OF PROFESSIONAL VALUES OF A HIGHER EDUCATION ACQUIRENT IN THE PROCESS OF STUDYING PROFESSIONAL DISCIPLINES

ABSTRACT

The article is devoted to the problem of the relevance of using active learning methods in the study of professional disciplines, in particular, practical training aimed at the formation of value orientations among student youth in the process of professional training in a higher educational institution.

An analysis of the results of modern research in domestic and foreign psychology on the problem of formation of professional values was carried out. The methodological bases of tasks and the content of lectures and practical classes in professional disciplines are highlighted.

The hierarchical structure of value orientations was revealed and their content characteristics were analyzed after studying the discipline of professional training "Psychology".

The importance of improving the organization of the educational process with the aim of acquiring practical skills close to the conditions of the educational process, the formation of professional and personal competencies in the future specialist of the pedagogical direction is determined.

The expediency of introducing active learning methods into the educational process of a higher educational institution, which is one of the main pillars for acquiring practical skills and abilities necessary for the formation of a specialist's personality, has been proven.

The following methods were used to form the results of the research: analysis of psychological and pedagogical literature, general scientific methods of comparison, systematization, interpretation and description of ideas and facts; questionnaire "Value orientations of the teacher".

The use of scientific and scientific-methodological publications, methods of psychological-pedagogical research and methodological materials and practical experience of specialists in age and pedagogical psychology and the Department of Educational Psychology of the Faculty of Special Education, Psychology and Social Work of the

Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University.

The article substantiates the importance of the problem of improving the quality of the professional training of future specialists in the pedagogical industry with the use of active teaching methods, specific pedagogical situations in the study of professional disciplines, in particular, practical training aimed at the formation of a personality of a specialist who would be competitive on the domestic and European labor markets.

Key words: value orientations, professional value orientations, personal value orientations, professional training.

How to cite (як цитувати):

Panchuk, N. (2022). FORMATION OF PROFESSIONAL VALUES OF A HIGHER EDUCATION ACQUIRENT IN THE PROCESS OF STUDYING PROFESSIONAL DISCIPLINES. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 8 (4), 51-54. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.4.4> [in Ukrainian]

Подання статті: 15.01.2022

Дата рекомендації до друку: 25.04.2022

Дата оприлюднення: 30.04.2022